

Dezső Kosztolányi

De belevnissen
van Kornél Esti

Vertaald uit het Hongaars
door Mari Alföldy

Van Gennepe Amsterdam

HOOFDSTUK EEN

waarin Kornél Esti, de enige held van dit verhaal, door de schrijver wordt voorgesteld en ontmaskerd

Ik was het midden van mijn leven al voorbij toen ik op een winderige lentedag plotseling aan Kornél Esti moest denken. Ik besloot hem op te zoeken en de oude vriendschap nieuw leven in te blazen.

We hadden toen al tien jaar geen contact met elkaar gehad. Wat er tussen ons gebeurd was, mag God weten. We waren niet boos op elkaar. Althans niet zoals gewone mensen dat zijn.

Maar toen ik de dertig gepasseerd was, begon ik hem lastig te vinden. Ik nam aanstoot aan zijn lichtzinnigheid. Ik had genoeg van zijn ouderwetse, hoge open kragen, zijn smalle gele stropdassen en ook van zijn dikke groene woordspelletjes. Ik werd moe van zijn pogingen om origineel te zijn. Door hem raakte ik steeds in allerlei schandalen verzeild.

Tijdens een wandeling haalde hij bijvoorbeeld op de promenade zonder enige verklaring een keukenmes uit de binnenzak van zijn jas en begon het, tot grote verbazing van de voorbijgangers, te slijpen aan de stenen van de stoeprand. Of hij sprak zeer beleefd een arme blinde man aan en vroeg hem een stofje weg te halen dat zojuist in zijn oog was gekomen. Of toen ik een keer allerlei deftige mensen had uitgenodigd voor een diner, mensen van wie mijn lot en mijn carrière afhingen, hoofdredacteuren en politici, hoge heren, liet hij – eveneens op de gastenlijst – mijn personeel heime-

lijk warm water maken in de badkamer en nam hij de gasten onmiddellijk na hun aankomst even apart om hen in te lichten dat een of ander oud, geheimzinnig familiegebruik of bijgeloof te mijnen huize vereiste dat de gasten voor het diner allemaal een bad zouden nemen; en dit onmogelijke verhaal verdedigde hij met zo'n duivelse tact, vindingrijkheid en welsprekendheid dat de goedgegelovige slachtoffers, die mij voor de eerste en laatste keer met hun aanwezigheid vereerden, buiten mijn medeweten inderdaad allemaal in bad gingen, evenals hun echtgenotes, waarna ze – zuinigjes glimlachend om de flauwe grap – aan tafel gingen alsof er niets aan de hand was.

Zulke studentikoze grappen vond ik vroeger wel vermakelijk. Nu, aan het begin van mijn leven als volwassen man, irriteerden ze me eerder. Ik vreesde dat ze misschien ook mijn ernst in gevaar zouden brengen. Ik zei geen woord tegen hem. Maar toch moet ik toegeven dat hij me meer dan eens het schaamrood op de kaken joeg.

Hij moet ongeveer hetzelfde hebben gevoeld ten opzichte van mij. Diep in zijn hart keek hij waarschijnlijk op me neer omdat ik voor zijn invallen niet de waardering opbracht die ze verdienden. Misschien minachtte hij me zelfs. Hij vond me een burgermannetje, omdat ik een agenda had, elke dag werkte en me aanpaste aan de maatschappelijke conventies. Eens verweet hij me dat ik mijn jeugd was vergeten. Tja, daar kon een kern van waarheid in zitten. Maar zo is het leven. Dat doet iedereen.

Langzaam en ongemerkt raakten we van elkaar vervreemd. Maar ondanks alles begreep ik hem. Hij mij ook. Toch hadden we toen heimelijk al kritiek op elkaar. Het steeds moeten uitleggen dat we elkaar begrepen en tegelijk ook niet, werkte ons beiden op de zenuwen. Ieder ging zijns weegs. Hij linksaf. Ik rechtsaf.

Tien lange jaren leefden we zo, zonder elkaar een teken van leven te geven. Maar ik dacht natuurlijk wel aan hem. Er ging nauwelijks een dag voorbij zonder dat ik me afvroeg wat hij in een bepaalde situatie gezegd zou hebben. Ik moet aannemen dat hij ook aan mij dacht. Het kloppende vaastelsel van herinneringen waarmee ons verleden was doorweven, was zo levendig dat het nooit zo snel kon verschrompelen.

Wat hij voor mij heeft betekend, zou moeilijk van a tot z uit de doeken te doen zijn. Daar zou ik me ook niet aan wagen. Mijn herinnering gaat niet zo ver terug als onze vriendschap. Het begin daarvan is gehuld in de prehistorische nevelen van mijn babytijd. Zolang ik me kan herinneren stond hij me na. Hij stond voor of achter me, was voor of tegen me. Ik aanbad hem of haatte hem. Nooit liet hij me onverschillig.

Op een winteravond was ik na het eten een toren aan het bouwen van gekleurde blokken. Mijn moeder wilde me naar bed brengen. Ze stuurde de min om me te halen, in die tijd droeg ik namelijk nog een rokje. Ik stond al op het punt om met haar mee te gaan. Toen klonk er een stem achter mijn rug, zijn onvergetelijke stem:

‘Ga lekker niet!’

Ik draaide me om en zag hem, met blijdschap en schrik tegelijk. Het was onze eerste ontmoeting. Bemoedigend grijnsde hij me toe. Ik stak mijn arm door de zijne opdat hij me zou helpen, maar de min rukte me los en hoe ik ook protesteerde, ze legde me in bed.

Vanaf die tijd zagen we elkaar dagelijks.

‘s Morgens sprong hij voor de waskom.

‘Was je niet, blijf lekker vies, leve de smerigheid!’

Als ik tijdens het eten op het smekende verzoek van mijn ouders tegen beter weten in de ‘voedzame en gezonde’ linzensoep begon op te lepelen, fluisterde hij in mijn oor:

‘Spuug het uit, kots het op het bord, wacht op het vlees, het toetje!’

Niet alleen thuis was hij bij me, aan tafel of in bed. Hij ging ook mee de straat op.

Oom Lojzi kwam ons tegemoet, een oude vriend van mijn vader, die ik heel aardig vond en respecteerde, een rechter bij het gerechtshof; hij woog honderd kilo. Ik nam mijn hoed af en groette hem beleefd. Kornél schreeuwde me toe: ‘Steek je tong uit!’ En hij stak inderdaad zijn tong uit, tot het puntje van zijn kin.

Hij was een brutale vlerk, maar hij was interessant, je verveelde je geen moment met hem.

Hij gaf me een brandende kaars.

‘Steek de gordijnen aan!’ spoorde hij me aan. ‘Steek het huis in brand! De hele wereld!’

Hij gaf me ook een mes.

‘Steek het in je hart!’ schreeuwde hij. ‘Bloed is rood. Bloed is warm. Bloed is mooi!’

Ik durfde zijn raad niet op te volgen. Maar het beviel me dat hij durfde uit te spreken wat ik dacht. Ik luisterde met een glimlach terwijl de koude rillingen me over de rug liepen. Ik was bang voor hem en werd tot hem aangetrokken.

Na een zomerbui vond ik een verregende jonge mus onder de Brem. Zoals ik bij de godsdienstles had geleerd, legde ik hem op mijn handpalm en beoefende geestelijke en lichamelijke barmhartigheid door hem naar de keuken te brengen, zodat hij op kon drogen bij het fornuis. Ik strooide broodkruimels voor hem neer. Ik rolde hem in vossen en koesterde hem op mijn arm.

‘Trek zijn vleugels uit,’ fluisterde Kornél, ‘steek zijn ogen uit, gooi hem in het vuur, maak hem dood.’

‘Jij bent krankzinnig!’ schreeuwde ik.

‘Jij bent laf!’ schreeuwde hij.

Bleek staarden we elkaar aan. We beefden. Ik van verontwaardiging en medelijden, hij van nieuwsgierigheid en bloeddorst. Ik gooide hem het mussenjong toe, hij moest er maar mee doen wat hij wilde. Kornél keek ernaar en kreeg medelijden. Hij begon te rillen. Ik krulde spottend mijn mondhoek omlaag. Terwijl we zo aan het ruziën waren, glipte het musje weg naar de tuin en verdween uit onze ogen.

Hij durfde dus ook niet alles. Hij was een held met de mond, een praatjesmaker.

Ik herinner me een keer toen hij me op een herfstavond, tegen de schemering, om een uur of zes, naar buiten riep, en me voor de deur van het gebouw waar we woonden geheimzinnig en gewichtigdoenerig vertelde dat hij ook kon toveren. Hij liet me een glinsterend metalen voorwerp zien dat hij in zijn hand had. Hij zei dat het een toverfluitje was, waarmee hij, als hij erop blies, elk gebouw in de lucht kon tillen, helemaal tot de maan. Hij zei dat hij die avond ook ons hele huis zou optillen, om tien uur. Hij zei dat ik niet bang hoefde te zijn, maar dat ik goed moest opletten.

Ik was toen al wat ouder. Ik geloofde hem half. Maar ik was nogal overstuurd toen ik terugrende naar onze woning. Voortdurend loerde ik naar de wijzers van de klok. Voor alle zekerheid maakte ik de balans op van mijn leven tot nu toe, had berouw over mijn zonden en knielde neer voor het schilderij van de Maagd Maria om te bidden. Tegen tien uur hoorde ik een ruisen in de lucht, en muziek. Ons huis steeg langzaam en gelijkmatig omhoog, bleef een tijdje in de hoogte, en zakte daarna, wiebelend maar net zo langzaam en gelijkmatig als bij het omhooggaan terug naar de grond. Een paar glazen tinkelden op tafel en de hanglamp ging een beetje heen en weer. Het duurde allemaal maar een paar minuten. De anderen merkten niets. Alleen mijn moeder werd wat bleker toen ze naar me keek.

'Je bent duizelig,' zei ze en ze stuurde me naar bed.

Onze vriendschap kreeg ware diepte toen de eerste puistjes op ons voorhoofd verschenen, de purperen knoppen van de lente van de puberteit. We waren dag en nacht samen. We lazen en discussieerden. Ik sprak hem tegen en bestreed zijn goddeloze opvattingen. Het staat vast dat hij me heeft ingewijd in alles wat slecht was: hij lichtte me voor over waar kinderen vandaan kwamen; hij zette uiteen dat volwassenen vergeelde, naar rook stinkende, opgezwollen tirannen waren, die geen enkel respect verdienden voor het feit dat ze lelijker waren dan wij en sneller doodgingen; hij moedigde me aan om geen huiswerk te maken en 's ochtends zo lang mogelijk in bed te liggen luieren, ook al kwam ik daarvoor te laat op school, hij zette me ertoe aan om mijn vaders laden open te breken en zijn brieven te lezen, hij bracht me wilde boeken en briefkaarten die je voor een kaarsvlam moest houden, hij leerde me zingen, liegen en gedichten schrijven, hij moedigde me aan om onzedelijke woorden hardop uit te spreken, allemaal achter elkaar, om 's morgens door de spleten van de kleedhokjes van het zwembad de meisjes te bespieden en ze op dansles met mijn onbetamelijke wensen lastig te vallen; hij gaf me mijn eerste sigaret en mijn eerste glas pálinka, hij liet me de pleziertjes van het lichaam, gulzigheid en wellust smaken, ontdekken dat ook pijn een heimelijk genot kan geven, hij liet me de korstjes van mijn jeukende wonden afkrabben; hij toonde aan dat alles betrekkelijk was, en dat een kikker net zo goed een ziel had als een directeur-generaal; hij leerde me de niet-sprekende dieren en de stille eenzaamheid lief te hebben; toen ik een keer bij een begrafenis voor de kist stond te stikken in mijn tranen, troostte hij me door me in mijn zij te kietelen, waarop ik meteen begon te lachen om de stompzinnige onbevattelijkheid van de vergankelijkheid; mijn ge-

voelens vermengde hij met spot, mijn wanhoop met rebellie; hij raadde me aan partij te kiezen voor hen die door de meerderheid worden bespuwd, opgesloten en opgehangen, hij verkondigde dat de dood eeuwig was en hij wilde me de verdoemelijke leugen doen geloven dat God niet bestond. Mijn onbedorven, gezonde natuur heeft die leerstellingen nooit aanvaard. Toch voelde ik dat het beter was me aan zijn invloed te onttrekken en voorgoed met hem te breken. Maar daar was ik te zwak voor. Kennelijk fascineerde hij me nog steeds. Bovendien was ik hem veel verschuldigd. Hij was mijn leermeester geweest en nu was ik hem mijn leven schuldig, zoals iemand die zijn ziel aan de duivel heeft verkocht.

Mijn vader was niet zo op hem gesteld.

‘Waar is die brutale vlerk?’ riep hij, toen hij een keer midden in de nacht mijn kamer op stormde. ‘Waar heb je hem verstopt? Waar is hij?’

Ik spreidde mijn armen ten teken dat ik alleen was.

‘Altijd is hij hier!’ donderde hij. ‘De godganse tijd hangt hij hier rond, altijd op jouw nek! Jullie eten van hetzelfde bord en drinken uit hetzelfde glas. Castor en Pollux. De onafscheidelijke vrienden!’ spotte hij.

Hij zocht hem in de kast, achter de kachel en in de kast. Hij keek zelfs onder het bed of hij niet daar was.

‘Nu moet je eens goed luisteren!’ riep hij met schallende stem op het hoogtepunt van zijn woede. ‘Als ik hem hier nog één keer, één enkele keer zie, sla ik hem er met de karwats uit als een hond, en jou ook jou, en dan kun je gaan waarheen je wilt, want ik dan ken ik jou niet meer. Kortom, hij zet geen voet meer over de drempel van mijn huis. Begrepen?’

Hij liep met de handen op zijn rug op en neer, terwijl hij probeerde zijn woede in te slikken. Zijn schoenen kraakten.

‘Die leegloper. Die schurk. Kun je geen betere vrienden vinden? Hij kletst je het je hoofd vol. Maakt je dol. Of wil jij ook zo’n verlopen sujet worden als hij? Hij is een niemand, een niets. Er zal nooit iets van hem terechtkomen.’

Kornél mocht zich dus niet meer laten zien. Hij meed zelfs onze straat.

We spraken in het geheim af buiten de stad: op de vee-markt, waar ’s zomers het circus zijn tenten opslaat, en op het kerkhof, tussen de graven.

Met de armen om elkaars nek stapten we voort. Tijdens een van die gepassioneerde wandelingen kwamen we erachter dat we allebei in hetzelfde jaar en op dezelfde dag waren geboren, en ook nog eens op hetzelfde uur en in dezelfde minuut: op 29 maart 1885, op Palmzondag, exact om zes uur in de morgen. Dit geheimzinnige toeval maakte diepe indruk op ons. Zoals we op dezelfde dag en hetzelfde uur ter wereld waren gekomen, zo zouden we op dezelfde dag en hetzelfde uur sterven, dat zwoeren we: geen van beiden zou de ander overleven, geen seconde, en in onze jeugdige dweeplucht waren we er ook van overtuigd dat we onze gelofte met liefde zouden vervullen, zonder dat het voor een van ons beiden een pijnlijke opoffering zou zijn.

‘Je mist hem toch niet?’, vroeg mijn moeder vorsend, toen ik voor mijn olielamp zat te soezen en aan Kornél dacht. ‘Het is beter zo, m’n jongen. Hij paste niet bij jou. Je kunt beter met andere jongens optrekken, met deugdzame, keurige jongelui, zoals de kleine Mérey, Endriske Horváth of Ilosvay. Die mogen jou graag. Hij gaf niet om jou. Hij bedierf je, liet je schrikken en maakte je nerveus. Hoe vaak schrok je in november niet ’s nachts wakker, hoe vaak was je niet aan het gillen. Hij was jou niet waard. Hij was inhoudsloos. Leeg. Zielloos. Jij bent anders. Jij bent goed, je hebt een nobel karakter en een diep gevoel,’ zei ze en ze

kuste me. 'Jij bent heel anders, m'n jongen.'

Dat was ook zo. Er waren geen twee mensen op aarde die zo van elkaar verschilden als ik en Kornél.

Des te merkwaardiger vond ik wat er een paar dagen na dit gesprek gebeurde.

Midden op de dag liep ik van school naar huis, mijn boeken droeg ik met een riem bijeengehouden. Iemand riep me na.

'Kornél!'

Een heer in een groene jas keek me glimlachend aan.

'Luister, Kornél, m'n jongen,' begon hij, en hij vroeg me een pakketje bij de burens af te geven als ik thuiskwam.

'Mijnheer...' stamelde ik.

'Wat is er, m'n jongen?' vroeg de man met de groene jas. 'Je hebt me zeker niet goed begrepen.'

'Jawel, mijnheer,' antwoordde ik. 'Maar u vergist zich. Ik ben niet Kornél Esti.'

'Wat?' vroeg hij in opperste verbazing. 'Geen grapjes, kind. Wonen jullie niet in de Gombkötőstraat?'

'Nee, mijnheer. We wonen in de Damjanichstraat.'

'Ben je een broer van Kornél?'

'Nee, mijnheer. We zijn schoolkameraden. We zitten in dezelfde klas, hij zit naast me in de tweede bank. Maar Kornél had in het vorige semester voor twee vakken een onvoldoende, zijn opstellen zien er slordig uit, zijn gedrag is niet helemaal volgens de regels, terwijl ik de beste van de klas ben met uitsluitend hoge cijfers, mijn opstellen zien er keurig uit, mijn gedrag is goed, en ik zit na school ook nog op Frans en pianoles.'

'Ik had durven zweren,' mompelde de man met de groene jas voor zich uit. 'Vreemd.' En hij trok zijn wenkbrauwen op.

Het kwam ook geregeld voor dat we, als we buiten de

stad bij de spoordijk achter het bos rondliepen, werden aangesproken door rondzwervende vreemdelingen die vroegen of we tweelingbroers waren.

‘Kijk toch naar die twee,’ spoorden ze elkaar aan. ‘Kijk dan toch!’ En ze schaterden het uit van plezier.

Ze lieten ons naast elkaar staan, met onze ruggen tegen elkaar, hielden onze hoofden tegen elkaar en namen ons de maat, met hun hand op onze kruinen.

‘Als twee druppels water,’ zeiden ze hoofdschuddend, ‘zoveel lijken die op elkaar. Begrijp je dat, Bódi? Begrijp jij het?’

Later, toen we ouder waren en allebei wel eens wat schreven, de een hier, de ander daar, was er van alles wat ik zelf ook niet begreep.

Onverwachts kreeg ik brieven van onbekenden met het verzoek om het geringe bedrag te vergoeden dat ze me op het station in Kassa, Wenen of Kolozsvár ter beschikking hadden gesteld, vlak voor het vertrek van de trein, omdat ik mijn portemonnee verloren zou hebben en mijn erewoord had gegeven dat ik de lening binnen vierentwintig uur zou terugbetalen. Ik werd ervan beschuldigd achter smakeloze telefoongrappen en laffe anonieme brieven te zitten. Mijn beste vrienden zeiden met eigen ogen te hebben gezien dat ik in de stromende winterregen urenlang door de kronkelige straatjes van slecht bekendstaande buurten liep te slenteren of dat ik stomdronken lag te snurken op het rode tafelkleed van een kroeg in een buitenwijk. De ober van een drankhol genaamd Vitriool zou een rekening voor me hebben neergelegd, waarna ik door een achterdeur zou zijn weggeglip om aan betaling te ontkomen. Meerdere geloofwaardige getuigen hadden gehoord dat ik me in groot gezelschap hoogst oneerbiedig uitliet over hoogwaardigheidbekleders en landelijk bekende, gelauwerde schrijvers. Ik werd

bezocht door secondanten met kekke monocles, bodes met mijn visitekaartjes, meisjes met de geknakte lelie van hun onschuld, die mij mijn eden en mijn huwelijksbeloften voorhielden. Er kwam ook een gezette dame van zekere leeftijd uit de provincie bij me langs, die me tutoyeerde en me in haar vreemde dialect dreigde met een rechtszaak over kinderalimentatie.

Verbijsterd staarde ik deze spookverschijningen aan, die eens in de verbeelding, in een ander leven, beslist hadden geleefd, geademd en gegloeid, maar nu zwart waren, dood en koud, zoals roodgloeiende as uitdooft en koud en grijs wordt. Ik kende hen niet. Maar zij kenden mij wel, en ze herkenden me. Ik verwees hen allemaal naar Kornél Esti. Toen glimlachten ze en vroegen om zijn signalement. Daarop wezen ze spottend naar mij. Ze vroegen om zijn adres. Daarmee kon ik hun niet van dienst zijn. Mijn vriend zwierf meestal in het buitenland rond, sliep in vliegtuigen, logeerde hier en daar een paar dagen en stond bij mijn weten nooit ergens officieel ingeschreven. Kornél Esti bestond echt, maar was juridisch geen persoon. Hoe onschuldig ik me ook wist aan die verschrikkelijke misdaden, een rechtszaak bood geen goede vooruitzichten. De narigheid van een confrontatie wilde ik mezelf – en Kornél – niet aandoen. Ik moest al zijn schulden, streken en eerloze zaken op me nemen alsof ik ze zelf had begaan.

Ik heb voor hem betaald. Veel betaald. Niet alleen in geld. Ook met mijn eer heb ik betaald. Overal werd ik met scheve ogen aangekeken. De mensen wisten niet waar ze met mij aan toe waren, of ik met rechts of met links sympathiseerde, of ik een belastingbetalende burger was of een gevaarlijke opruier, een eerbare huisvader of een verlopen wellusteling, en of ik wel een mens was of alleen een droombeeld, een maanzieke dronkenlap die van twee walletjes eet,

een vogelverschrikker die met alle winden meewaait. Ik heb duur voor onze vriendschap betaald.

Dit alles vergat en vergaf ik echter plotseling op die wonderige lentedag, toen ik besloot hem op te zoeken.

Het was een dolle dag. Het was niet één april, maar een van de dagen daaromheen. Een vreemde dag vol opwinding. 's Morgens vroor het, op de roosters rond de boomstammen kraakten spiegels van ijs en de lucht was blauw. Daarna begon het te dooien. Het water drupte van de dakgoten. De bergen werden in mist gehuld. Er viel een lauwe stuifregen. De aarde dampte als een bezweet paard dat tot uitpuittens toe is opgejaagd. We moesten onze winterjas van ons afgooien. De regenboog spande een sierlijke band over de Donau. 's Middags viel er hagel, die als suiker op de takken bleef liggen. Onder onze schoenzolen werden de ijskorrels tot zachte blubber. De wind floot. De wind floot scherp. De wind floot hoog rond de schoorstenen, over de daken van de huizen, rond de telegraafdraden. Alles bewoog. De huizen piepten, de zolders kraakten, de balken zuchtten en wilden uitbotten, want zij waren toch ook bomen. Met dit begin, deze revolutie, deed de lente haar intrede.

Ik luisterde naar het fluiten van de wind en dacht ineens aan Kornél. Ik voelde een onweerstaanbare drang om hem onmiddellijk te zien.

Ik telefoneerde overal naartoe, naar koffiehuisen en nachtclubs. Laat op de avond had ik slechts achterhaald dat hij wel in het land was. Te voet en per taxi volgde ik zijn spoor. 's Nachts om twee uur vernam ik dat hij in hotel De Vleermuis te vinden was. Tegen de tijd dat ik daar aankwam, woedde er een Russische sneeuwstorm en zat de kraag van mijn regenjas vol pluizige vlokken.

De portier van De Vleermuis verwees me naar de vijfde verdieping, kamer nummer 7. Ik klom een smalle wentel-

trap op, want er was geen lift. De deur van kamer 7 stond wagenwijd open. Binnen brandde licht. Ik trad binnen.

Ik zag een leeg bed, onopgemaakt, met gekreukelde lakens en een zwak knipperende gloeilamp op het nachtkastje. Ik dacht dat hij even weg was. Ik ging op de divan zitten om te wachten tot hij terugkwam.

Toen merkte ik pas dat hij tegenover me zat, voor de spiegel. Ik sprong op. Hij sprong ook op.

‘Goedenavond,’ zei ik.

‘Goedenavond,’ zei hij ongedwongen, alsof hij gewoon wilde verdergaan waar we gebleven waren.

Hij was helemaal niet verbaasd dat ik zo laat kwam binnenvallen. Hij verbaasde zich nergens over. Hij vroeg ook niet naar het doel van mijn bezoek.

‘Hoe gaat het?’ vroeg hij.

‘Goed, en met jou?’

‘Ook goed,’ antwoordde hij.

Hij staarde me aan en lachte. Ook de kraag van zijn jas zat onder de sneeuw.

‘Ben je net thuisgekomen?’

‘Ja,’ zei hij met een knik.

Ik keek rond in zijn kamer. Het was een armoedig hol. Een smalle, krakkemikkige divan, twee stoelen, een kast. Op de tafel een vijf dagen oude krant. Een verwelkt bosje violen. Een masker ook, God mag weten waarvoor. Sigarettenpeuken op de grond. In de vioolkist een gele bril en een blokje harde kweeperengelei. Geopende koffers. Een paar boeken, vooral dienstregelingen. Nergens een pen of papier. Het was een raadsel waar hij werkte.

Mijn vader had gelijk: hij had het tot niets gebracht. Hier was alleen armoede en kluizenaarschap, vrijheid en de onafhankelijkheid van een bedelaar. Dat wilde ik eens ook. Mijn ogen vulden zich met tranen.

‘En, nog nieuws?’ informeerde hij.

Buiten floot de wind. De snijdende lentewind gierde scherp. Ook een sirene gierde.

‘De ambulance,’ zei hij.

We liepen naar het raam. Het sneeuwde niet meer. De hemel schitterde kristalhelder, ook het door ijs en sneeuw bedekte asfalt schitterde. De sirene van de ziekenwagen loeide om het hardst met de lentewind.

Zodra de ambulance voorbij was, kwam de brandweer voorbijgeraasd, met elektrische wagens en elektrische lichten.

‘Ongevallen,’ zei ik. ‘Vandaag kregen de mensen op straat de hele dag bakstenen en gevelborden op hun hoofd. Ze bloedden, gleden uit over de gladde stoep, braken hun hand en verstuikten hun voet. Huizen en fabrieken gingen in vlammen op. Wat er allemaal niet is geweest vandaag. IJzige kou, hitte, mist, stralende zon, regen, sneeuw, regenboog, bloed en vuur. Dit is de lente.’

We gingen zitten en staken een sigaret op.

‘Kornél,’ brak ik de stilte. ‘Ben je niet boos?’

‘Ik?’ zei hij en hij haalde zijn schouders op. ‘Domoor. Op jou kan ik niet boos zijn.’

‘Je zou er anders wel reden toe hebben. Zie, ik was wel boos op jou. Ik schaamde me voor de snobs, ik moest me omhoogwerken, ik heb je verloochend. Tien jaar lang heb ik niet naar je omgekeken. Maar vanmiddag, toen de wind floot, werd het me week om het hart en moest ik aan jou denken. Ik ben niet jong meer. Een week geleden ben ik veertig geworden. Wie niet jong is, wordt milder en is in staat alles te vergeven. Zelfs het jong zijn. Laten we vrede sluiten.’

Ik stak mijn hand naar hem uit.

‘Jij bent geen steek veranderd,’ spotte hij. ‘Nog steeds even sentimenteel.’

‘Maar jij bent wel veranderd, Kornél. In onze kinderjaren was jij de volwassene, jij leidde me, jij opende mijn ogen. Nu ben jij het kind.’

‘Zijn die twee niet hetzelfde?’

‘Dat vind ik nu zo fijn aan jou. Daarom ben ik bij je teruggekomen en voortaan zal ik je niet meer verloochenen.’

‘Wat is er vandaag in je gevaren dat je me de hemel in prijst?’

‘Wie moet ik anders prijzen, Kornél? Van wie kan ik zo zonder afgunst houden als van jou? Wie anders kan ik in deze lelijke wereld bewonderen dan jou, mijn broeder en tegenpool? In alles één en in alles anders. Ik heb vergaard, jij hebt verkwist, ik ben getrouwd, jij bent vrijgezel gebleven, ik aanbid mijn volk, mijn taal, kan alleen hier ademen en leven, jij bent een globetrotter, jij vliegt vrij boven de naties en kraait de eeuwige revolutie. Ik heb je nodig. Zonder jou ben ik leeg en verveel ik me. Help me, anders ga ik dood.’

‘Eigenlijk heb ik ook iemand nodig,’ zei hij, ‘een steunpilaar, iemand die me paal en perk stelt, want kijk maar, ik val uiteen,’ en hij wees naar zijn kamer.

‘Laten we samenwerken,’ stelde ik voor. ‘Laten we een verbond sluiten.’

‘Waarvoor?’

‘Laten we samen iets schrijven.’

Hij zette grote ogen op en spuugde zijn sigaret op de grond.

‘Ik kan niet meer schrijven,’ zei hij.

‘En ik kan niets anders dan schrijven,’ zei ik.

‘Kijk eens aan,’ antwoordde hij en hij keek me met een harde blik aan.

‘Begrijp me goed, Kornél. Ik wil niet opscheppen, ik ben aan het klagen, net als jij. Jij moet me aanvullen, net als vroeger. Als ik toen sliep, was jij wakker, als ik huilde, lachte jij. Nu moet je me ook helpen. Je moet je herinneren

wat ik vergeten ben en vergeten wat ik me herinner. Ik zal jou ook helpen. Ook ik heb veel waardevols te bieden. Ik kan jou ter beschikking stellen wat ik heb. Ik heb een huis waar alles in dienst staat van het werk, het is ook van jou. Ik ben ijverig, toegewijd en trouw. Ik ben zo trouw dat ik iemand met wie ik in mijn leven maar één woord gewisseld heb, niet zou kunnen kwetsen, zelfs maar in gedachten. Ik ben zo trouw, Kornél, dat ik vanwege mijn lieve oude hond andere honden niet aai, ik speel niet met ze, ik kijk ze niet eens aan. Ik ben zelfs levenloze voorwerpen zo trouw dat ik soms mijn vijftien prachtige vulpenen links laat liggen en een van mijn oude uitgediende krassende vulpenen te voorschijn haal waarmee het een kwelling is te schrijven, en daar krabbel ik dan mee om hem te troosten, zodat het arme ding zich niet te min voelt. Ik ben de trouw zelve. Jij moet aan mijn zijde vlinderende ontrouw en onverantwoordelijkheid zijn. Laten we compagnons worden. Wat is een dichter zonder mens? En wat is een mens zonder dichter? Laten we medeauteurs worden. Eén mens is te zwak om tegelijk te leven en te schrijven. Wie dat heeft geprobeerd is er vroeg of laat aan onderdoor gegaan. Alleen Goethe hield het vol, die kalme, blijmoedige onsterfelijke geest – als ik aan hem denk, lopen de koude rillingen over mijn rug, want er is geen scherpzinniger en beangstigender mens op aarde geweest dan hij, dat roemrijke monster van de Olympus, vergeleken bij wie Mephistopheles niet meer is dan een onnozele hals. Ja, hij verklaarde Margarete onschuldig en sprak haar vrij, de vrouw die door de aardse rechters in de kerkers geworpen was, hij verhief de kindermoordenaress ten hemel en liet geheimzinnige koren zijn eeuwige verdediging van vrouwelijkheid en moederschap zingen. Een paar jaar later echter, toen hij als raadsheer moest vonnissen over precies zo'n moeder die haar kind had vermoord, stemde Gretchens

voormalige ridderlijke beschermer zonder blikken of blozen voor de dood van het meisje.'

'Dus ook haar stuurde hij naar de hemel,' bromde Kornél. 'Hij was wel consequent!'

'Juist!' zei ik prompt. Maar wij zouden ieder voor onszelf niet in staat zijn tot zo'n meedogenloze goddelijke wijsheid. Maar als we samenwerken, kunnen we er misschien in de buurt komen. Zoals Nacht en Dag, als Werkelijkheid en Verbeelding, als Ahriman en Ormuzd. Wat zeg je daarvan?'

'Het is dat ik er zo genoeg van heb,' klaagde hij, 'de letters, de zinnen, ik vind ze onnoemelijk vervelend. Je krabbelt van alles neer en uiteindelijk zie je dat zich steeds dezelfde woorden herhalen. Alsmaar *niet, maar, dat, veeleer, dus*. Om er horendol van te worden.'

'Daar zorg ik wel voor. Jij hoeft alleen maar te praten.'

'Ik kan alleen over mezelf praten. Over wat er met mij gebeurt. Wat is er ook alweer gebeurd? Wacht even. Eigenlijk niets. Met de meeste mensen gebeurt nauwelijks iets. Maar ik fantaseerde veel. Dat hoort ook bij het leven. De werkelijkheid is niet alleen dat we een vrouw hebben gekust, maar ook dat we er heimelijk naar hebben verlangd haar te kussen. Vaak is de vrouw zelf de leugen en het verlangen de werkelijkheid. Ook een droom is werkelijkheid. Als ik droom dat ik in Egypte ben geweest, kan ik een reisverslag schrijven.'

'Het wordt dus een reisverhaal?' probeerde ik. 'Of een biografie?'

'Geen van beide.'

'Een roman?'

'God beware! Elke roman begint zo: "Een jongeman liep door de donkere straat, met zijn kraag omhoog." Later blijkt dat die jongeman de romanheld is. Het wekken van de interesse. Vreselijk.'

‘Wat wordt het dan?’

‘Alle drie tegelijk. Een beschrijving van de reizen die ik graag had willen maken, een geromantiseerde biografie waarin ik ook vertel hoe vaak de held in zijn droom gestorven is. Ik heb wel één voorwaarde. Je mag het niet met een of ander onnozel verhaal aan elkaar breien. Alles moet blijven wat bij een dichter past: een fragment.’

We kwamen overeen dat we elkaar voortaan vaker zouden ontmoeten, in De Torpedo of Vitriool. Of desnoods over de telefoon spreken.

Hij liet me uit.

‘Dat is waar ook!’ riep hij op de gang, terwijl hij zich voor het hoofd sloeg. ‘We zijn iets vergeten. Wat doen we met de stijl?’

‘Die bepalen we samen.’

‘Maar onze stijl verschilt hemelsbreed. Jij houdt de laatste tijd van rust en eenvoud. De klassieken zijn je voorbeeld. Weinig opsmuk, weinig woorden. Mijn stijl daarentegen is nog steeds rusteloos, verwaaid, druk, pompeus, sprookjesachtig. Ik ben een onverbeterlijke romanticus. Veel adjectieven, veel vergelijkingen. Dat laat ik niet wegmoffelen.’

‘Weet je wat?’ zei ik om hem gerust te stellen. ‘Ook dat doen we half-om-half. Alles wat je vertelt, schrijf ik op in stenografie. Daarna ga ik schrappen.’

‘Met welke sleutel?’

‘Van de tien vergelijkingen laat ik er vijf staan.’

‘En van de honderd adjectieven vijftig,’ voegde Kornél toe. ‘Goed.’

Met een handslag was de deal gesloten. Met zijn ellebogen op de balustrade geleund keek hij toe terwijl ik de wenteltrap afliep.

Ik was al op de begane grond. Daar schoot me iets te binnen.

'Kornél!' riep ik naar boven. 'Wie wordt de auteur van ons boek?'

'Dat maakt niet uit!' riep hij naar beneden. 'Misschien jij. Jij mag je naam erop zetten. Maar laat mijn naam dan in de titel voorkomen. De titel wordt in grotere letters gedrukt.'

Hij hield zich wonderbaarlijk aan zijn woord. Een jaar lang kwamen we elke maand een of twee keer bij elkaar en hij bracht altijd een reisavontuur of een romanhoofdstuk uit zijn leven voor me mee. In de tussentijd ging hij altijd maar voor een paar dagen op reis. Zijn verhalen heb ik deels op grond van mijn stenografische aantekeningen, deels uit mijn hoofd op papier gezet en volgens zijn aanwijzingen geordend. Zo is dit boek tot stand gekomen.

1933